

**EVALUATIE BRABANTSE BIODIVERSITEITS-
MONITOR MELKVEEHOUDERIJ (BBM) ALS
INSTRUMENT**

EVALUATIE BRABANTSE BIODIVERSITEITSMONITOR MELKVEEHOUDERIJ (BBM) ALS INSTRUMENT

Uitgebracht aan: Provincie Noord-Brabant
Mevrouw A. van Schaik - Almasi
Brabantlaan 1
5216 TV 's Hertogenbosch

Uitgebracht door: Aequator Groen & Ruimte bv
Postbus 1171
3840 BD Harderwijk

Contactpersoon: Thijs Fikken

Auteur(s): Thijs Fikken, Klaas Willem van den Berg, Susan van der Salm

Datum: 12-01-2023

**BRABANTS
BODEM**

PROJECT IN
VAN
GOGH
NATIONAAL
PARK

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Vraagstelling	5
1.2	Leeswijzer	6
2	CONCLUSIE(S) EN AANBEVELINGEN	7
2.1	Conclusie(s)	7
2.2	Aanbevelingen	9
3	BESCHRIJVING VAN DE BRABANTSE BIODIVERSITEITSMONITOR MELKVEEHOUDERIJ	
	11	
3.1	Doelstellingen	11
3.2	Systematiek	11
3.3	Transitiebeloning	12
3.4	Aanvullende beloningen	12
3.5	Werkwijze uitvoering	13
3.6	Governance	14
4	FINANCIERING	15
5	ONTWIKKELING OP DE KPI'S	17
5.1	Ontwikkeling op het totaal aantal punten en de transitiebeloning	17
5.2	Ontwikkeling op individuele KPI's	18
5.3	Duiding en externe factoren	20
6	UITKOMSTEN VAN DE ENQUÊTE, INTERVIEWS EN KLANKBORDGROEP	21
6.1	Beoordeling van de BBM	21
6.2	Belang en bewustzijn van de doelen van de BBM	21
6.3	Aanpassing in de bedrijfsvoering door BBM	22
6.4	Bijdrage aan verdienvermogen	22
6.5	Aanvullende beloningen met directe link naar de BBM	23
6.6	Aanvullende beloningen met indirecte link naar de BBM	24
6.7	Inschrijfproces en begeleiding	25
6.8	Meerwaarde van de BBM voor partners Brabants Bodem	25
	BIJLAGEN	26
	Bijlage 1: Beantwoording evaluatievragen LIFE IP	26
	Bijlage 2: Aanpak en methodiek	28
	Bijlage 3: Indicatoren BBM	31
	Bijlage 4 Berekening puntenscore	33
	Bijlage 5 berekening transitiebeloning	34
	Bijlage 6 relatie tussen KPI's en beleidsopgaven	35

1 INLEIDING

De Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) is een van de speerpunten van Brabants Bodem en richt zich op het in evenwicht brengen van het economisch belang van melkveehouders met maatschappelijke opgaven op het gebied van bodem, water, klimaat, biodiversiteit en landschap. Het streven is een robuust verdienmodel te ontwikkelen voor melkveehouders die bijdraagt aan de kwaliteit van natuur en landschap. De eerste groep van 191 deelnemers aan de BBM is in 2020 gestart. In 2021 is een tweede groep van 154 deelnemers toegevoegd.

Tussen september en december 2022 heeft een evaluatie plaatsgevonden. Dit rapport bevat de resultaten van deze evaluatie. Deze evaluatie richt zich op de groep van 191 deelnemers die in 2020 is gestart.

1.1 Vraagstelling

De evaluatiemethodiek is in een eerder stadium door Aequator Groen & Ruimte ontwikkeld en kent de volgende kaders:

- De evaluatie sluit aan op het doel zoals benoemd in het werkplan Brabants Bodem en LIFE IP.
- De evaluatie is gericht op de verandering van de scores op de dertien BBM KPI's.
- De evaluatie is gericht op de werking van de BBM als instrument. Voor zowel de begunstigden (deelnemende boeren), als de uitvoerende organisaties (provincie, collectieven, partners Brabants Bodem¹) en andere belanghebbenden (waterschap, natuurorganisaties, terrein beherende organisaties (TBO's)).
- De evaluatie gaat niet in op het effect (impact) van de BBM op de maatschappelijke doelen van de BBM en het verdienvermogen van de boer. Dit wordt via andere trajecten bepaald.²

De **hoofdvraag** bij de evaluatie is als volgt:

- Zet het instrument BBM de deelnemers aan tot het nemen van extra stappen richting een duurzamere bedrijfsvoering?

De evaluatie bestaat uit twee delen. De kwantitatieve evaluatie richt zich op een analyse van het type deelnemers, de behaalde KPI scores en de kosten en financiën van de BBM. De kwalitatieve evaluatie richt zich op de ervaringen van deelnemers en partners van de BBM en betreft een expert oordeel van de evaluatoren op de behaalde resultaten. Dit raamwerk en bijbehorende vragen is in onderstaande tabel opgenomen.

Kwantitatieve evaluatie	
Analyse type deelnemers	Aantallen deelnemers en spreiding wat betreft leeftijd, omvang bedrijf en ambitieniveau richting verduurzaming.
Analyse KPI's	Onderzoeken van de ontwikkeling op KPI-scores voor de groep deelnemers gestart in 2020.
Analyse kosten en financiën	Uiteenzetting uitvoeringskosten.

¹ De partners van Brabants Bodem zijn: Brabants Landschap, ZLTO, Brabantse Milieufederatie, Provincie Noord-Brabant, Waterschap de Dommel, Ministerie van LNV, Rabobank, Brabant Water, Collectief Midden-Brabant, Gemeenten en Van Gogh Nationaal Park.

² De doorwerking van KPI's naar beleidsopgaven is in eerder onderzoek door het Louis Bolk Instituut vastgesteld. Een samenvattende tabel is opgenomen in bijlage 6.

Kwalitatieve evaluatie	
A) Deelnemers beoordelen de werking van de BBM	Spreekt de werking van de BBM aan? Zorgt het er voor dat de deelnemer extra stappen zet om duurzamer te produceren?
B) Ervaringen partners Brabants Bodem met BBM	Wat is de meerwaarde voor de partners? Is het gelukt de BBM uit te voeren? Wat zijn verdere ontwikkelkansen?
C) Expert oordeel over de behaalde resultaten op de indicatoren	Duiding bij de behaalde resultaten – waarom zijn de scores op de KPI's zoals ze zijn? Zijn er andere externe ontwikkelingen die invloed hebben op de KPI-scores?

1.2 Leeswijzer

Via deze evaluatierapportage wordt antwoord gegeven op de bovenstaande vragen. De rapportage is als volgt opgebouwd:

- De conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie zijn onderwerp in **Hoofdstuk 2** van deze rapportage.
- **Hoofdstuk 3** geeft een verdere beschrijving van de werking van de BBM. De doelstellingen van de BBM worden benoemd en de beloningssystematiek en governance structuur worden beschreven.
- In **Hoofdstuk 4** is de financiering beschreven.
- **Hoofdstuk 5** gaat in op de ontwikkeling op de KPI scores van de deelnemende bedrijven.
- **Hoofdstuk 6** beschrijft de resultaten van de enquête onder deelnemers, de uitkomsten van de interviews met partners van Brabants Bodem, en geeft inzicht in de stimulans die van de BBM uitgaat.
- **Bijlage 1** geeft antwoord op de onderzoeksvragen vanuit het monitoringsprogramma LIFE IP.
- In **Bijlage 2** wordt de aanpak en gebruikte evaluatie methodiek toegelicht. Ook is hier een reflectie op de respons op de enquête en de representativiteit van de uitkomsten opgenomen.

2 CONCLUSIE(S) EN AANBEVELINGEN

2.1 Conclusie(s)

De BBM wordt door deelnemers positief beoordeeld. Door de BBM krijgen deelnemers meer inzicht in de prestaties op hun bedrijf en de stappen die ze kunnen zetten om een duurzamere bedrijfsvoering te realiseren. De deelnemers zijn tussen 2020 en 2021 ook beter gaan scoren. De helft van de deelnemers geeft aan dat ze hun bedrijfsvoering hebben aangepast door de BBM en voor 81% van hen is het een stimulans om duurzamer te gaan presteren. De financiële beloning vanuit de BBM zelf wordt positief gewaardeerd maar is vanwege beperkte omvang een beperkte stimulans. De grote stimulans zit hem in het extra inzicht in de bedrijfsvoering dat de BBM geeft en de mogelijkheid om van aanvullende beloningen gebruik te maken. Een deel van de betere scores is ook te verklaren door betere weersomstandigheden in 2021.

Deelnemers beoordelen de systematiek van de BBM met een 7,5

Respondenten zijn blij met de relatief eenvoudige systematiek van het instrument, wat betreft de toekenning van punten op KPI's en de begeleiding. De respondenten waarderen dat ze beloond worden voor de prestaties die ze hebben geleverd met hun bedrijfsvoering. Ze voelen zich gewaardeerd. Ze geven aan dat deze manier van belonen in de toekomst moet worden voortgezet en uitgebreid. De BBM helpt ook om inzicht en kennis te verkrijgen over duurzaamheidsmogelijkheden en het presteren van het eigen bedrijf.

De behaalde KPI-score neemt gemiddeld met 174 punten toe tussen 2020 en 2021

De deelnemers zijn gemiddeld beter gaan presteren op de indicatoren van de BBM tussen 2020 en 2021. Daarbij is vooral positieve ontwikkeling te zien op de indicatoren stikstof- en fosfaatbodemschot, en bij de indicator weidegang. Kanttekening daarbij is dat de weersomstandigheden in 2021 gunstiger waren dan in 2020. Voor een aantal ondernemers lijkt de beloningsgrens van 1500 punten stimulerend te hebben gewerkt. Dit werd in de klankbordgroep bevestigd. 25 ondernemers komen in 2021 voor het eerst boven de 1500 punten uit. 7 bedrijven hebben minder punten gescoord, maar blijven wel boven de 1500 punten.

Neerslagtekort in de zomer van 2020 kan een verklarende factor zijn voor de verschillen in KPI scores

Tijdens het voorjaar en de zomer van 2020 was er een groot neerslagtekort in Nederland. In 2021 viel daarentegen meer regen in de lente en zomer en hadden ondernemers minder last van droogte. Dat heeft gevolgen voor de scores op enkele KPI's. Bij droogte is het stikstofbodemschot en fosfaatbodemschot normaliter hoger omdat minder efficiënt bemest en geoogst kan worden, tenzij er voldoende beregend kan worden. Ook is beweiding minder interessant – omdat er minder (smakelijk) gras beschikbaar is voor het vee om te eten. De stijging op deze indicatoren is daarom deels te verklaren vanuit de weersinvloed.

De BBM is voor 81% van de respondenten een stimulans om duurzamer te gaan produceren

Dat komt door de financiële beloning die aan de BBM hangt, maar ook doordat deelnemers meer inzicht krijgen in de eigen prestaties en wat ze daaraan kunnen verbeteren. Daarnaast geven deelnemers aan dat de staffelmethodiek hierbij stimulerend werkt. Met een kleine stap kan weer een hogere beloning behaald worden. Van deze groep is twee derde ook van plan om komend jaar extra maatregelen te nemen om hoger te scoren op de BBM. Het overige deel van deze respondenten weet nog niet of ze volgend jaar extra maatregelen gaan nemen.

Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat de bedrijfsvoering voor de BBM is aangepast

Deze groep heeft gemiddeld zo'n 200 extra punten gescoord in het tweede jaar van deelname. Een derde van de respondenten geeft aan wel aanpassingen in de bedrijfsvoering gedaan te hebben, maar niet voor de BBM. Deze groep heeft gemiddeld zo'n 145 punten meer gescoord in het tweede jaar van deelname. Zo'n 20% van de respondenten geeft aan geen aanpassingen in de bedrijfsvoering gedaan te hebben.

Deelname zorgt voor extra inzicht in de eigen prestaties

Deelname aan de BBM heeft bij 83% van de respondenten gezorgd voor meer inzicht in de eigen prestaties op het gebied van bodem, klimaat, water, landschap en biodiversiteit. Deze respondenten geven aan dat ze door de BBM geleerd hebben hoe ver ze zijn in de verduurzaming en welke maatregelen ze nog toe zouden kunnen passen. De groene indicatoren zijn daarbij voor deelnemers vaak nieuwe informatie, waar ze eerder weinig inzicht in hadden.

Het inschrijfproces en de begeleiding vanuit de collectieven wordt positief gewaardeerd

Van de respondenten is 72% tevreden en 13% zeer tevreden over het inschrijfproces. De respondenten geven daarbij aan dat ze goed zijn geholpen door medewerkers van de collectieven. Persoonlijke ondersteuning wordt daarbij gewaardeerd. Geen enkele respondent heeft aangegeven ontevreden te zijn over dit proces. De begeleiding vanuit de collectieven wordt ook positief gewaardeerd. 69% van de respondenten is tevreden met de begeleiding en 9% zeer tevreden. 3% van de respondenten is ontevreden met de begeleiding.

De aanvullende beloningen worden wisselend benut en zijn wisselend bekend bij deelnemers

De pachtkortingen zijn bij veel deelnemers bekend, pachtgrond is belangrijk voor de melkveebedrijven en de beloning via pacht wordt zeer gewaardeerd. Twee punten die melkveehouders meegeven 1) éénjarige pachtcontracten van provincie en waterschappen zijn minder interessant 2) akkerbouwers hebben vaak meer te besteden waardoor ondanks het voordeel met de BBM-score de melkveehouders de biding alsnog verliezen. De pachtregelingen van Staatsbosbeheer zijn maar voor een kleine groep melkveehouders interessant, die al pachter zijn of gronden hebben grenzend aan een natuurgebied. De langjarige natuurinclusieve pachtcontracten worden wel hoog gewaardeerd.

De uitzonderingsregel NIL stallenbesluit is bij veel deelnemers bekend en er wordt door veel deelnemers gekeken of er gebruik van kan worden gemaakt. Er zijn zorgen onder de deelnemers over de gevolgen van de recente rechterlijke uitspraken over emissiearme stallen en wat dit voor het NIL stallenbesluit zal betekenen.

25% van de deelnemers aan de BBM levert melk via het keurmerk 'On the way to Planet Proof' en ontvangt hiervoor een hogere melkprijs aangezien die deels gebaseerd is op de 7 landelijke KPI's van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, waar ook de BBM op gebaseerd is (gemiddeld € 25.000,- per bedrijf). Maar de BBM heeft niet bijgedragen aan het vergroten van de markt voor Brabantse boeren. De ruimte om 'On The Way to Planet Proof' melk te leveren was in 2020 en 2021 beperkt. Er is geen ruimte voor nieuwe deelnemers. Echter voor andere keurmerken zoals 'Beter voor...' en biologisch zijn er nog wel kansen om melk met meerwaarde te leveren. De BBM systematiek sluit ook goed aan bij de vereisten van deze keurmerken.

De Rabobank rentekorting is op dit moment voor lagere leningen niet toepasbaar

Een deel van de respondenten geeft aan dat het moeilijk is om gebruik te maken van de rentekorting bij de Rabobank. Dat ligt met name aan het feit dat het alleen nieuwe leningen betreft en de minimale

hoogte van de lening (€ 1.000.000,-). Respondenten geven aan dat het moeilijk is om hierover in gesprek te komen met de bank. De Rabobank heeft aangegeven te onderzoeken of de minimale hoogte van de lening verlaagd kan worden.

De BBM draagt bij aan de individuele doelen van de partners van Brabants Bodem

De partners van Brabants Bodem die in het kader van de evaluatie zijn gesproken, zijn positief over de BBM tot nu toe. Ze geven aan dat het de doelen van de eigen organisatie ondersteunt. Daarbij helpt het integrale karakter van de BBM. De waterschappen geven aan dat ze blij zijn met de potentiële bijdrage van de BBM aan de waterkwaliteit. Terreinbeherende organisaties geven aan dat de BBM kan helpen bij het herstel van biodiversiteit in hun natuurgebieden. De Rabobank geeft aan dat de BBM helpt bij het eigen doel om de portefeuille te verduurzamen. De BBM zorgt daarnaast voor verbinding tussen de deelnemers en de partners van Brabants Bodem, en helpt daarmee polarisatie tegen te gaan.

2.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van de evaluatie worden hieronder een aantal aanbevelingen gedaan voor het vervolg van de BBM.

Aanbeveling 1: Zet de BBM langjarig door

Om deelnemers te stimuleren om lange termijnmaatregelen te nemen is het van belang om BBM langjarig door te zetten. De zekerheid van een langjarige aanpak waaraan verschillende beloningen gekoppeld zijn, helpt om genomen maatregelen in stand te houden en kan ruimte bieden om grotere of meer ingrijpende maatregelen te nemen.

Aanbeveling 2: Versterk de koppeling met en beschikbaarheid van aanvullende beloningen via markt en overheid

Het succes van de BBM hangt af van de mate waarin beloningen vanuit de markt beschikbaar zijn en de mate waarin de BBM-meetsystematiek aansluit bij of gevolgen heeft voor overheidshandelen. Langjarig prestatiegericht belonen uit markt en overheidspartijen stimuleert een toekomstbestendige landbouw in balans met de beleidsopgaven. Het is denkbaar om een aantal bestaande beloningssystemen te verbeteren (bijvoorbeeld werken naar langjarige pachtcontracten bij een bepaalde BBM score, of het verlagen van de minimale hoogte van de lening voor de rentekorting van de Rabobank). Daarnaast kunnen de beloningssystemen ook worden verbreed. Daarvoor zijn verschillende mogelijkheden. Vanuit de overheid gaat dat bijvoorbeeld door voordeel en voorrang te verlenen bij vergunningaanvraag of subsidieverlening, vrijstellingen van belastingen of vrijstellingen van specifieke beleidseisen. Vanuit de markt kan bijvoorbeeld gekeken worden naar het betrekken van andere financiers (banken). Andere zuivelorganisaties kunnen ook van deze systematiek gebruik (gaan) maken. Daarnaast kunnen melkveehouders van A-Ware en Deltamilk melk met meerwaarde leveren via 'Beter voor Koe, Natuur & Boer' systematiek, die ook een meerprijs oplevert van enkele centen per liter. De partners kunnen een belangrijke rol spelen om aanvullende beloningen nog relevanter te maken voor meer deelnemers.

Aanbeveling 3: Faciliteer kennisdeling

De BBM geeft inzicht in de prestaties van een bedrijf, maar daarmee weet een deelnemer nog niet direct wat er verbeterd kan worden en hoe dat dan moet. Door actief op kennisdeling in te zetten kun-

nen ondernemers geholpen worden extra stappen te zetten. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met de plek die ondernemers hebben op de BBM. Bedrijven met een lagere score hebben behoefte aan andere informatie dan bedrijven die hoog op de BBM scoren.

Aanbeveling 4: Behoud de persoonlijk aandacht via de gebiedscoördinatoren van de agrarische collectieven

De begeleiding van de deelnemers aan de BBM via de collectieven is een van de succesfactoren van de BBM. Om nieuwe deelnemers aangehaakt te krijgen is het van belang hier zorgvuldig mee om te gaan.

Aanbeveling 5: Onderzoek de variatie in KPI-scores door de jaren heen

Om het doelbereik van de BBM te kunnen bepalen is het nodig om meerjarig te monitoren. Daarmee kan de invloed van externe factoren wat worden genuanceerd, zoals wisselingen in beleid en weersinvloeden.

Aanbeveling 6: Ontwikkel een benchmark met andere bedrijven in Brabant

Door een benchmark te ontwikkelen kun je de prestaties van BBM-boeren vergelijken met het gemiddelde Brabantse bedrijf. Zo krijg je beter beeld van waar de BBM deelnemers staan en wordt duidelijk waar stappen gemaakt kunnen worden.

Aanbeveling 7: Onderzoek de koppeling met andere beleidsinstrumenten

Met de start van de Gebiedsgerichte aanpak (GGA) in provincies is de BBM een interessant instrument om gebiedsopgaven te concretiseren. De uitwisseling tussen de BBM en andere beleidsinstrumenten kan verder worden onderzocht om te kijken hoe synergiën het beste benut kunnen worden. In het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) wordt ingezet op instrumenten die vergelijkbare ontwikkelingen stimuleren als de BBM. Zo is er bijvoorbeeld veel overlap tussen de activiteiten in de ecoregeling van het GLB en de KPI's van de BBM. Zo kan deelname aan de BBM helpen om hoger te scoren op de ecoregeling en vice versa. Als de meetmethodiek uit de BBM zijn weg terugvind in andere beleidsinstrumenten wordt het voor de ondernemer aantrekkelijker om hiervoor de bedrijfsvoering aan te passen.

Aanbeveling 8: Faciliteer tussentijds inzicht in de prestaties op de KPI's

Uit de evaluatie kwam naar voren dat er meer inzicht nodig was om tijdig bij te sturen op de score op de KPI's. Een tussentijds overzicht halverwege het jaar kan bijdragen aan de bewustwording van het behalen van de score. Ook een prognose tool kan helpen bij het verkrijgen van inzicht in de score op de 13 KPI's. Zo kunnen de deelnemers een fictieve verandering doorvoeren en daarmee de directe verandering zien binnen het bedrijf. Aangezien een verandering zeer bedrijfsspecifiek is zal dit een uitdaging zijn. Maar, een indicatie of benadering van de verandering in de score kan zeer waardevol zijn voor de deelnemers.

3 BESCHRIJVING VAN DE BRABANTSE BIODIVERSITEITSMONITOR MELKVEEHOUDERIJ

In 2021 is het praktijkproject Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) gestart met bijna 200 melkveehouders. De BBM is een driejarig instrument voor de verduurzaming van de melkveehouderij. De BBM is een meetinstrument die gekoppeld is aan 13 Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) om een mate van duurzaamheid van het melkveebedrijf in te schatten. Op basis van de behaalde score op de KPI's krijgen deelnemers een vergoeding. Daarnaast kunnen ze aanspraak maken op aanvullende vergoedingen. Op dit moment doen er ruim 350 melkveehouders mee aan de BBM.

3.1 Doelstellingen

De partners in Brabants Bodem hebben met de BBM het streven om in de toekomst een **robuust verdienmodel** te hebben voor melkveehouderijen die bijdragen aan de kwaliteit van natuur en landschap. Het doel is om daarbij een **zo groot mogelijke groep melkveehouders in de provincie te enthousiasmeren stappen vooruit te zetten**. Met behulp van de tijdelijke beloningsregeling BBM wordt een aanzet gegeven tot een toekomstbestendige bedrijfsvoering. Deze bedrijfsvoering is in balans met de maatschappelijke opgaven en is economisch volhoudbaar door een gecombineerd verdienmodel vanuit de markt en beloning voor ecosysteem- en milieudiensten.

3.2 Systematiek

De meetsystematiek achter de BBM bouwt voort op de landelijke Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij die ontwikkeld is door Friesland Campina, Rabobank en het Wereld Natuur Fonds. De systematiek van de BBM is gebaseerd op 13 KPI's (tabel 1) die gezamenlijk de mate van duurzaamheid aangeven van een melkveebedrijf.

Tabel 1 KPI's Brabantse biodiversiteitsmonitor, verdere uitwerking is opgenomen in bijlage 3

KPI's	
1 % blijvend grasland	8 % Groen Blauwe dooradering
2 % eiwit van eigen land	9 Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen
3 N-bodemoverschot (kg/ha)	10 Gebruik van N-kunstmest (kg/ha)
4 Broeikasgasemissie (g CO ₂ /kg meetmelk)	11 P bodemoverschot (kg P ₂ O ₅)
5 Ammoniakuitstoot (kg NH ₃ /ha)	12 Weidegang (uur/jaar)
6 % (Agrarisch) natuurbeheerland	13 Eiwit in het totale rantsoen (g RE/kg ds)
7 % kruidenrijk grasland	

Voor de deelnemers wordt voor elke KPI de score bepaald. Afhankelijk van de prestatie op de KPI krijgt de deelnemer een bepaalde gestaffelde score. Het aantal punten per KPI varieert tussen de 0 en 200 punten, met stappen van 50 punten. Zo krijgt een deelnemer voor KPI 1, 'aandeel blijvend grasland', de volle 200 punten als meer dan 80% van het gehele areaal blijvend grasland is. Er worden stapsgewijs minder punten toegekend bij de grenzen >70% (150 punten), >60% (100 punten) en >50% (50 punten). Als het landbouwareaal van een deelnemer uit minder dan 50% blijvend grasland bestaat, krijgt hij geen punten voor deze KPI. Zie ook de tabel hieronder.

Tabel 2 Puntentoekening op de KPI blijvend grasland

Kritische prestatie indicator Blijvend grasland verhogen	Punten
>80% gehele areaal blijvend grasland	200
>70% gehele areaal blijvend grasland	150
>60% gehele areaal blijvend grasland	100
>50% gehele areaal blijvend grasland	50
<50% gehele areaal blijvend grasland	-

De behaalde punten voor alle KPI's worden opgeteld om tot de totale score van het melkveebedrijf te komen. Hierbij is een totale score van 2500 punten het maximaal aantal punten. Deelnemers moeten minimaal 300 punten scoren om mee te doen aan de BBM. Een overzicht van punten per streefwaarde is opgenomen in bijlage 4.

3.3 Transitiebeloning

De transitiebeloning vanuit de BBM is gekoppeld aan de score op de KPI's, waarbij 1 punt gelijk staat aan 1 euro beloning. Als een deelnemer 1500 punten of meer haalt, wordt er € 2.000,- extra uitgekeerd. Bij 2000 punten of meer wordt € 2.500,- bonus uitgekeerd. De totale beloning kan oplopen tot een maximum van € 5.000,- per jaar bij het behalen van de hoogste score (2500 punten). De omvang van het bedrijf maakt hierbij niet uit. De beloning wordt maximaal 3 jaar uitgekeerd. Dit is ook te zien in tabel 4.

Tabel 3 Puntentoekening en bijbehorende beloning BBM

Aantal punten melkveehouder op 13 KPI's BBM	Beloning	Extra bonus
300-1499	€ 1,- per punt	
1500-1999	€ 1,- per punt	€ 2.000,-
2000-2500	€ 1,- per punt	€ 2.500,-

3.4 Aanvullende beloningen

Naast de directe uitbetaling via de transitiebeloning zijn er ook andere beloningen die gebruik maken van de systematiek van de BBM om te bepalen of boeren in aanmerking komen voor een beloning. Deze worden hieronder kort voorgesteld.

3.4.1 Vrijstelling stallenbesluit Uitzonderingsregel Natuurinclusieve landbouw

Melkveehouders met maximaal 2 GVE per hectare en minimaal 720 uur weidegang per jaar voor het melkvee kunnen met behulp van de score op de BBM gebruik maken van de uitzonderingsregeling stalaanpassing per 1 januari 2024 in de interim omgevingsverordening.

3.4.2 Voordeel en voorrang bij de pachtuitgifte

Een goede score op de BBM geeft voordeel bij de uitgifte van pachtgrond van provincie en waterschappen. Op basis van een duurzaamheidsscore krijgt de inschrijver een fictieve opslag op de door hem ingeschreven pacht prijs. Een hoge score op de BBM zorgt voor een hoge duurzaamheidsscore. Daarmee krijgt de deelnemer voorrang en voordeel bij de gunning van pachtgrond. Staatsbosbeheer

biedt langjarige pachtcontracten aan voor ondernemers die natuurinclusief (gaan) ondernemen gebaseerd op een bijna vergelijkbare set KPI's als de BBM. Ook bij drinkwaterbedrijf Brabant Water en bij a.s.r. (vanaf 2023) krijgt een ondernemer voordeel met de BBM op de pacht prijs en Brabants Landschap is een pilot gestart met voordeel pachtuitgifte gekoppeld aan de BBM.

3.4.3 Rentekorting bij financiering

De Rabobank geeft 0,2% rentekorting voor melkveebedrijven met een totale nieuwe financieringsbehoefte van meer dan € 1.000.000,- die in duurzaamheidsscore A vallen. De duurzaamheidsscore is gelinkt aan indicatoren van de nationale Biodiversiteitsmonitor, die (deels) overeenkomt met de BBM.

Vanaf 2023 krijgen melkveehouders met een score boven de 1000 punten 4 jaar lang 10% korting op het erfpachtcanon bij a.s.r. Na vier jaar behouden ze een korting van 5%.

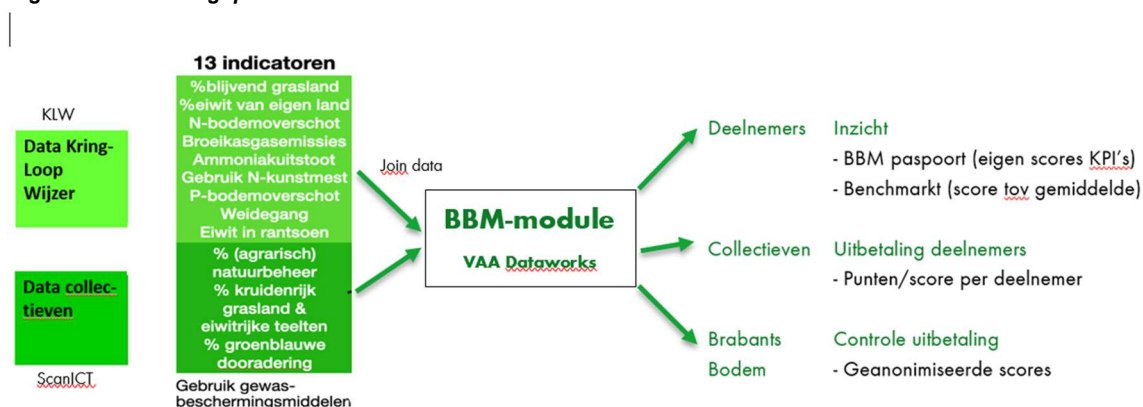
3.4.4 Beloning uit de markt

Aanvullend kan het voor BBM-boeren makkelijker zijn om aanspraak te maken op andere beloningen met duurzaamheidseisen, zoals bijvoorbeeld de premie voor On the way to Planet Proof melk, of de weidepremie van Friesland Campina. Veel van de indicatoren van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij komen ook terug in extra premies binnen de duurzaamheidsprogramma's van de zuivelorganisaties in Nederland. Dat komt omdat deze duurzaamheidseisen grotendeels in dezelfde lijn liggen of overeenkomen met de KPI's uit de BBM. Hetzelfde geldt voor toekomstige beloningssystematiek vanuit de overheid, zoals bijvoorbeeld de ecoregeling in het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB).

3.5 Werkwijze uitvoering

Bij de uitvoering van de BBM zijn naast de deelnemers zelf ook de agrarische collectieven in Noord-Brabant, Brabants Bodem en VAA Dataworks betrokken. De agrarisch collectieven vragen namens een groep melkveehouders, die zich voor het project hebben aangemeld, subsidie aan. De collectieven zijn administrateur van het project en verzorgen op basis van de scores van deelnemers de uitbetaling. VAA Dataworks is beheerder van de BBM module, een ICT-tool waarmee de scores op de KPI's worden bijgehouden. De uitvoering is hieronder schematisch weergegeven.

Figuur 1 Uitvoeringsproces

Voor een nieuwe deelnemer worden de volgende stappen doorlopen:

1. Een nulmeting wordt uitgevoerd. De gebiedsmedewerkers vullen samen met de deelnemers een inventarisatielijst in met daarin KLW data en de groene indicatoren.
2. De zogenoemde “groene” indicatoren worden door de gebiedsmedewerker van de agrarisch collectieven verzameld. Deze worden verwerkt in Scan ICT. Een deel van de gegevens over de groene indicatoren zijn al bekend bij de Collectieven via de ANLB contracten.
3. Ondernemers geven akkoord op het automatisch uitlezen van de KLW en groene indicatoren (Scan ICT) gedurende looptijd van het project
4. Bij de start van het project vragen de collectieven de deelnemers om een prognose te geven voor de komende jaren.
5. Op basis van de prognose vragen de collectieven subsidie aan. Collectieven betalen niet meer uit dan wat in de prognose is aangevraagd indien het aangevraagde subsidiebedrag wordt overschreden.

Vervolgens worden jaarlijks de volgende stappen doorlopen:

6. De BBM-module haalt, de bedrijfsgegevens van de melkveehouder op uit de kringloopwijzer (via Join Data) en ScanICT
7. De BBM-module vat de informatie samen in overzichten van de scores op de 13 KPI's voor de deelnemers.
8. De module berekent één keer per jaar de totaal behaalde punten en de transitiebeloning die daar tegenover staat.
9. Deelnemers kunnen via een benchmark hun score per KPI vergelijken met het gemiddelde van de andere deelnemers.
10. De Brabantse collectieven die de uitbetaling verzorgen krijgen per deelnemer een overzicht van de scores en punten.
11. Voor de partijen die betrokken zijn bij Brabants Bodem zijn alleen de geanonimiseerde data beschikbaar. Zo kunnen zij o.a. het bedrag controleren dat de collectieven uitbetalen.

3.6 Governance

De BBM is een deelproject van het programma Brabants Bodem. Brabants Bodem is een partnerschap van overheden, organisaties, instellingen en bedrijfsleven. De partijen die samenwerken binnen Brabants Bodem zijn de opdrachtgevers voor de BBM. Een stuurgroep met vertegenwoordigers van de partners van Brabants Bodem geeft richting aan de BBM en legt bestuurlijke verantwoording af. Daarnaast is een projectteam gevormd dat verantwoordelijk is voor de dagelijkse uitvoering van het project. Het projectteam bestaat uit de provincie Noord-Brabant, ZLTO, Brabantse milieufederatie, Brabants landschap en waterschap De Dommel. De dagelijkse uitvoering van het project ligt bij de Agrarische collectieven ANB Oost Brabant, ANB Midden Brabant en ANB West Brabant. Zij hebben subsidie aangevraagd bij de partners in Brabants Bodem.

4 FINANCIERING

Het project Brabants Bodem is gefinancierd met rijksmiddelen (interbestuurlijke programma). Daarnaast zijn er financiële middelen van Life IP ALL4biodiversity, een zesjarig programma voor verbetering van natuurkwaliteit, beschikbaar voor dit project.

Voor de beloning hebben ook de provincie Noord-Brabant en de Brabantse waterschappen De Dommel, Aa en Maas en Brabantse Delta bijgedragen. In de onderstaande tabellen zijn de gemiddelde transitiebeloning per deelnemer per jaar en de verschillende kosten per deelnemer weergegeven. Hierin zijn de aanvullende beloningen niet meegenomen.

In het overzicht hieronder zijn de kosten van het BBM project opgenomen. De totale kosten zijn nog niet te berekenen omdat deze mede afhangen van de scores van de ondernemers de komende jaren. De vaste kosten per deelnemer zijn opgenomen, indien het aantal deelnemers BBM wordt uitgebreid kunnen de vaste kosten mogelijk nog iets worden verlaagd.

Tabel 4 Jaarlijkse transitiebeloning BBM deelnemers gebaseerd op subsidieaanvraag. De daadwerkelijke kosten zijn afhankelijk van de scores en zullen lager uitvallen

Jaarlijkse transitiebeloning BBM deelnemers gebaseerd op subsidieaanvraag			
	per deelnemer per jaar	per 3 jaar per deelnemer	Totaal voor project
Gemiddelde beloning op basis van BBM score	€ 2.635,34	€ 7.906,-	€ 1.510.050,-

Tabel 5 Vaste kosten BBM per deelnemer

Kosten BBM over de gehele looptijd (4 jaar) (185 deelnemers)			
Kostenpost	Beschrijving	Per Deelnemer	Totaal (185 deelnemers)
Administratiekosten	Eenmalige vergoeding aan deelnemers voor inschrijving en nulmeting	€180	€33.300
Vergoeding administratie en registratiekosten collectieven ¹	verzamelen deelnemers, projectplan opstellen, administratie, uitbetaling	€1050	€194.250
Kosten collectieven ²	Nulmeting registratie groene indicatoren + 3 jaar lang verwerken wijzigingen en 10% deelnemers controleren per jaar	€270	€50.000
Join data ³	Koppeling KLW en VAA dataworks	€78	€14.400
VAA Dataworks ⁴	Beheer online module	€232	€43.095

¹ De kosten voor de collectieven worden berekend per deelnemer, dus wanneer er deelnemers bij komen zullen deze kosten stijgen

² Deze kosten voor de collectieven zijn voor 200 deelnemers terwijl er in 2020 en 2021 185 deelnemers participeren, deze kunnen dus stijgen wanneer er meer dan 200 deelnemers zijn

³ Looptijd van 4 jaar voor alle deelnemers 2021 en 2022

⁴ Door kleine aanvullende specificaties en tegenvallende kosten is dit bedrag op geplust met een bedrag van € 5.635,50. Het is niet duidelijk of dit bedrag valt onder beheer of bouw van de module.

Externe adviseur ¹	Invullen KLW (bij deelnemers waar de KLW ontbreekt)	€26	€ 4875
Totale eenmalige kosten (bouwkosten) ²		€213	€39.400
Totale kosten		€1971	€364.920
Totale kosten per jaar over een looptijd van 4 jaar		€493	€91.230

¹ Deze kosten zijn besteed aan zelfzuivelaars die leveren aan EKOHolland zonder kringloopwijzer, wanneer er meer deelnemers zonder KLW participeren zullen deze kosten stijgen.

² De totale eenmalige kosten bevatten de bouwkosten van de online module en de koppeling KLW en VAA dataworks, deze kosten zijn niet deelnemer aantal afhankelijk.

5 ONTWIKKELING OP DE KPI'S

De scores van de deelnemers op de KPI's over de jaren 2020 en 2021 zijn voor deze evaluatie geanalyseerd. Daarbij is gekeken naar de totale score per jaar, de gemiddelde ontwikkeling in de score, en ook de koppeling met de grenzen voor beloning. Dit hoofdstuk beschrijft de uitkomsten van deze analyse.

De analyse over de KPI's is uitgevoerd met data van 185 deelnemers die in 2020 gestart zijn en waarvoor KPI-scores en achterliggende data bekend waren op het moment van uitvoeren van de evaluatie.

5.1 Ontwikkeling op het totaal aantal punten en de transitiebeloning

Deelnemers aan de BBM hebben in 2021 gemiddeld beter gescoord op de KPI's dan in 2020. In 2020 werden gemiddeld 1142 punten behaald door deelnemers aan de BBM, en werd gemiddeld € 1.504,- aan transitiebeloning uitgekeerd. In 2021 was het gemiddelde aantal behaalde punten met 170 punten toegenomen naar 1311 punten. De gemiddelde beloning is in 2021 gestegen naar € 1.942,-. Dit is samengevat in onderstaande tabel.

Tabel 6: Gemiddeld aantal punten en beloning in 2020 en 2021.

Gemiddelde over de deelnemers	2020	2021
Punten	1142	1311
Beloning	€ 1504,-	€ 1942,-

De grens van 1500 punten, die leidt tot een aanvullende beloning van € 2.000,-, is in 2021 vaker behaald dan in 2020. In 2020 waren er 31 bedrijven die die grens van 1500 punten haalden. In 2021 zijn dat 54 bedrijven. Er zijn 24 bedrijven die de aanvullende beloning in 2021 voor het eerst gehaald hebben. De puntenontwikkeling van deze bedrijven is met 288 punten hoger dan de gemiddelde ontwikkeling. De extra beloning lijkt hierbij motiverend te hebben gewerkt. Dit wordt bevestigd in de enquêteresultaten en interviews met de klankbordgroep.

Bij een score van 2000 punten krijgen deelnemers naast de beloning van € 2.000,- voor de grens van 1500 punten een tweede aanvullende beloning van € 500,-. In 2020 haalden 5 deelnemers die grens. In 2021 haalden 8 deelnemers de grens van 2000 punten. De deelnemers die in beide jaren de 2000-punten grens haalden zijn in 2021 gemiddeld 88 punten gestegen. De deelnemers die in 2021 voor het eerst de 2000 punten haalden zijn daarvoor gemiddeld 463 punten gestegen.

Tabel 7: Aantal deelnemers per puntengroep in 2020 en 2021.

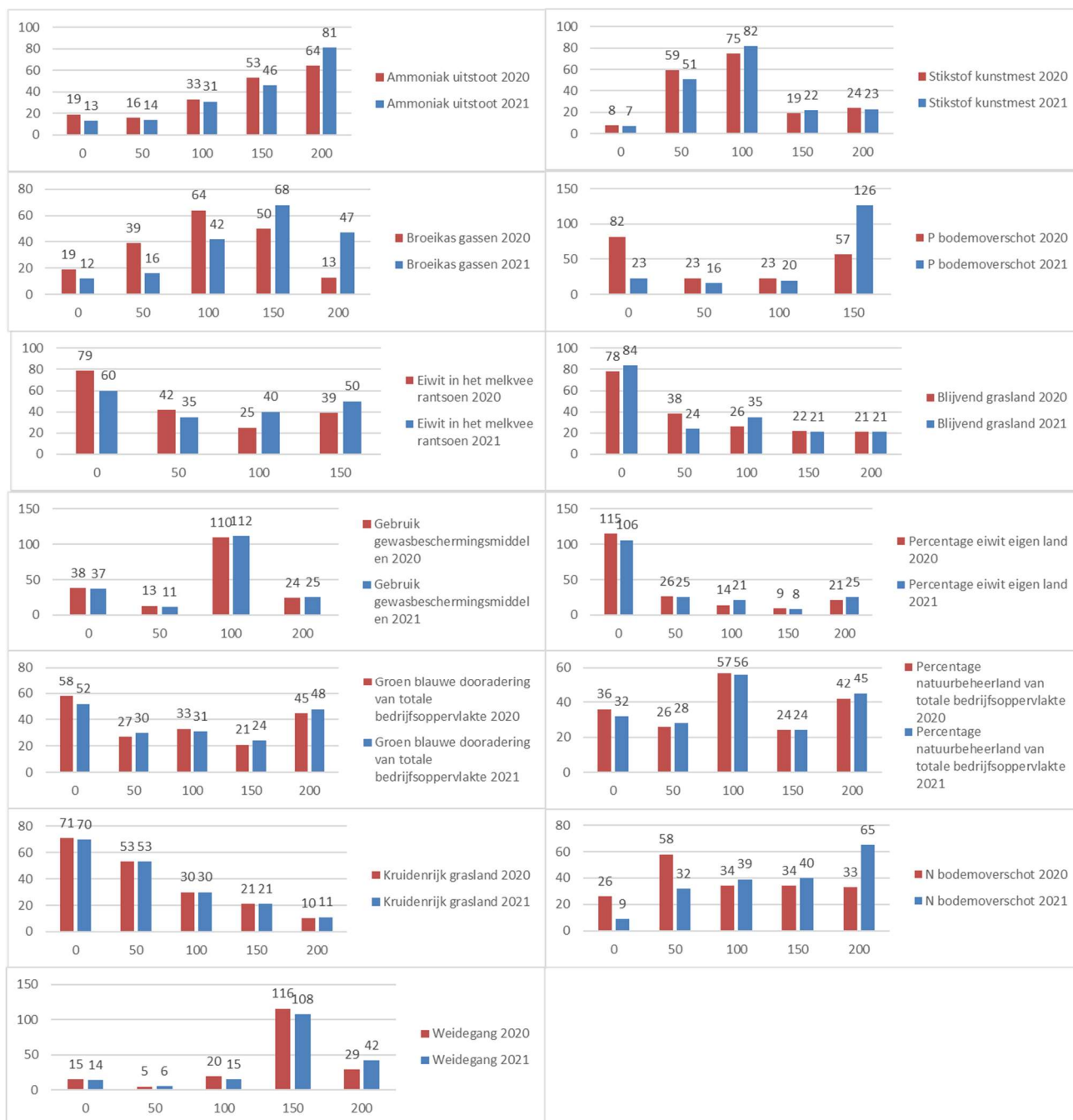
Puntenaantal	2020	2021
300-499	6	1
500-999	54	24
1000-1499	99	105
1500-1999	26	47
2000-2500	5	8
Totaal	190	185

Van de 27 deelnemers die in 2021 minder punten haalden dan in 2020 is er 1 die daardoor de extra beloning verloor. Er zijn 20 deelnemers die in 2020 de extra beloning niet gehaald hadden en in 2021 in punten zijn gedaald.

5.2 Ontwikkeling op individuele KPI's

Op de individuele KPI's is tussen 2020 en 2021 een positieve ontwikkeling te zien, waarbij bedrijven een hogere puntenscore halen. Het aantal bedrijven per puntencategorie en per KPI zijn in de onderstaande grafieken weergegeven. Omdat de hieronder weergegeven ontwikkeling slechts één jaar betreft is het niet mogelijk hier harde conclusies over de effectiviteit van de BBM uit te trekken. Wel geeft een groot deel van de deelnemers aan dat door de BBM stappen gezet zijn.

Wat opvalt is dat bij een aantal KPI's een grote ontwikkeling heeft plaatsgevonden, waarbij veel deelnemers in de hoogste categorie zijn geëindigd. Dat gaat bijvoorbeeld om de uitstoot van broeikasgassen, het fosfaatbodemoverschot en het stikstofbodemoverschot. Deze KPI's zijn sterk afhankelijk van weersomstandigheden, en omdat 2021 een uitzonderlijk goed groeiseizoen had vertaald dat zich positief in de scores op deze KPI's. Bij andere KPI's is geen of zeer geringe verandering te zien. Dat gaat bijvoorbeeld om het aandeel groenblauwe dooradering, het aandeel natuurbeheerland. Dit zijn KPI's waarvoor verbeteringen over het algemeen meer aanpassingen in de bedrijfsvoering vragen. Hieronder gaan we dieper in op een selectie van KPI's waarin de grootste verandering heeft plaatsgevonden.

5.2.1 Broeikasgassen

Van 131 deelnemers is de uitstoot van broeikasgassen verlaagd, met gemiddeld 135 gram CO₂-equivalent per kilo meetmelk. Van één deelnemer is de broeikasgasuitstoot gelijk gebleven en van 52 deelnemers is deze verhoogd, met gemiddeld 117 gram CO₂-equivalent per kilo meetmelk. Veel van de stijgingen treden op bij bedrijven die in 2020 juist een lage uitstoot hadden. De afnames treden juist veel op bij bedrijven die een hoge gemiddelde uitstoot hadden in 2020. Uit de evaluatie komt geen duidelijke verklaring naar voren voor deze ontwikkelingen.

5.2.2 Weidegang

Voor de KPI weidegang worden verschillende maatstaven gebruikt om de punten te bepalen dan bij de andere KPI's. Als een boer enkel jongvee weidt, krijgt hij 50 punten. Bij deelveweidings krijgt een

boer 100 punten. Als een boer in totaal meer dan 720 uur beweidt, krijgt hij 150 punten. Bij beweiding boven de 1440 uur krijgt de boer 200 punten. Er is weinig ontwikkeling te zien in de groepen boeren met jongveebeweiding en deelbeweiding. De grootste verschuiving is te zien in de groep beweiding meer dan 720 uur en beweiding meer dan 1440 uur. De groep beweiding meer dan 1440 uur is daarbij met 13 deelnemers gegroeid.

De weidegang (exclusief jongvee) is gemiddeld met ruim 90 uur toegenomen (van 967 naar 1059 uur). Bij 43 bedrijven is de weidegang afgenomen. De grootste afname was te zien bij bedrijven die al veel weidegang toepasten. De 23 bedrijven die een afname van minimaal 200 uur in de weidegang hadden, hadden in 2020 gemiddeld 2156 uur weidegang en ze gingen terug naar 1741. Daarmee blijven ze ruim boven het gemiddelde van alle deelnemers. De grootste toename ligt ook bij deelnemers die al relatief veel weiden. Er zijn 77 deelnemers die meer zijn gaan weiden. De 46 bedrijven daarvan die meer dan 200 uur extra gingen weiden gingen gemiddeld van 1010 naar 1568 uur.

De stap om extra weidegang toe te passen is groter voor bedrijven die weinig aan weidegang doen. Bij bedrijven die al veel weidegang toepassen is het makkelijker om extra uren te maken.

5.2.3 Bodemoverschot stikstof en fosfaat

Beide bodemoverschotten laten een sterke daling zien, bij stikstof gemiddeld 26 en bij fosfaat 16 kg/ha minder. Voor stikstof is bij 133 deelnemers het bodemoverschot afgenomen (met gemiddeld 61 kg/ha), bij 2 gelijk gebleven en bij 48 toegenomen (met gemiddeld 45 kg/ha). Voor fosfaat is het bodemoverschot op 146 bedrijven afgenomen (met gemiddeld 23 kg/ha), op 2 bedrijven gelijk gebleven en op 35 bedrijven toegenomen (met gemiddeld 13 kg/ha). Op 118 bedrijven zijn beide bodemoverschotten afgenomen (met gemiddeld -55 voor stikstof en -25 voor fosfaat). Bij 21 deelnemers zijn beide bodemoverschotten juist toegenomen.

Een N-bodemoverschot ≤ 60 kg N/ha leidt tot de maximale puntenscore. In 2020 haalden 33 deelnemers dat en in 2021 waren er 63 deelnemers met de maximale score. Voor P-bodemoverschot moet een deelnemer ≤ -10 kg P/ha halen voor de maximale score. In 2020 was dat 57 deelnemers gelukt en in 2021 zelfs 124 deelnemers.

5.3 Duiding en externe factoren

De positieve ontwikkeling in de KPI-scores tussen 2020 en 2021 suggereert dat deelname aan de BBM aanzet om verbeteringen in de bedrijfsvoering door te voeren. Het lijkt daarbij dat de grens van 1500 punten voor veel deelnemers stimulerend werkt. Wel is het belangrijk rekening te houden met de rol die externe factoren spelen. Zo was 2020 een jaar met een groot neerslagtekort in de zomer en 2021 juist een goed jaar voor de landbouwsector. Dat is terug te zien in een aantal KPI's zoals stikstof en fosfaatbodemoverschot, die erg afhankelijk zijn van de weersomstandigheden. Ook andere externe factoren, zoals bijvoorbeeld de prijs van krachtvoer of brandstof, kunnen effect hebben op de bedrijfsvoering van boeren en doorwerken in de KPI's.

Met de gegevens uit deze evaluatie kan niet bepaald worden welk aandeel van de positieve ontwikkeling op KPI's aan de BBM te danken is, en welk aandeel komt door externe factoren. Om de rol van de BBM in de verandering op de KPI's beter te kunnen bepalen zal meerjarig gemonitord moeten worden en zal idealiter ook een benchmark met vergelijkbare bedrijven die niet aan de BBM deelnemen moeten worden opgezet.

6 UITKOMSTEN VAN DE ENQUÊTE, INTERVIEWS EN KLANKBORDGROEP

De enquête die is uitgezet onder deelnemers aan de BBM geeft inzicht in de ervaringen van de deelnemers met de BBM. Zowel gericht op uitvoeringsaspecten van de BBM als op de motivatie van deelnemers op de doelen van de BBM en de ervaringen met de beloningssystematiek. De resultaten van de enquête zijn verder toegelicht in een vijftal interviews en een groepsgesprek met de klankbordgroep. In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de enquête, interviews en het groepsgesprek integraal besproken.

Respons op de enquête

De enquête geeft een goede afspiegeling weer van de deelnemers. Dat is af te leiden uit het volgende:

- Van de 190 deelnemers aan de BBM in 2020 zijn er 184 die ook in 2021 meededen. Van die 184 deelnemers hebben er 109 de enquête ingevuld. Dat is een respons van 59%.

6.1 Beoordeling van de BBM

De respondenten van de enquête beoordelen het instrument BBM en de bijbehorende beloningen gemiddeld met een 7,5. Respondenten zijn blij met de relatief eenvoudige werking van het instrument en de begeleiding. De respondenten waarderen dat ze beloond worden voor stappen die in de afgelopen jaren zijn gezet. Ze voelen zich daarmee ook gewaardeerd en regelmatig wordt benoemd dat deze manier van prestatiegericht belonen in de toekomst moet worden voortgezet. De BBM als meetinstrument helpt ook om inzicht en kennis te verkrijgen over duurzaamheidsmogelijkheden en het eigen presteren van een bedrijf.

6.2 Belang en bewustzijn van de doelen van de BBM

De respondenten is gevraagd in hoeverre zij bodem, klimaat, waterkwaliteit, landschap en biodiversiteit belangrijk vinden, en in welke mate ze al rekening houden met deze onderwerpen in hun bedrijfsvoering.

Bodem wordt door bijna alle (99%) deelnemers belangrijk of zeer belangrijk gevonden. De meeste (94%) van de deelnemers geven ook aan dat ze veel tot zeer veel rekening houden met bodem in hun bedrijfsvoering.

Klimaat wordt in vergelijking met de andere doelen het minst belangrijk gevonden, hoewel nog steeds 71% van de respondenten aangeeft het belangrijk of zeer belangrijk te vinden. Er wordt ook minder rekening gehouden met klimaat in de bedrijfsvoering. 56% van de deelnemers geeft aan veel of zeer veel rekening te houden met klimaat in de bedrijfsvoering.

Voor de doelen waterkwaliteit, landschap en biodiversiteit bestaat een eenduidiger beeld. Grofweg 80% van de respondenten geeft hierbij aan het doel belangrijk of zeer belangrijk te vinden. Zo'n 70% van de deelnemers geeft aan veel of zeer veel rekening te houden met deze doelen in de bedrijfsvoering.

Deelname aan de BBM heeft bij 83% van de respondenten gezorgd voor meer inzicht in de eigen prestaties op het gebied van bodem, klimaat, water, landschap en biodiversiteit. Deze respondenten geven aan dat ze door de BBM geleerd hebben hoe ver ze zijn in de verduurzaming en welke maatregelen ze nog toe zouden kunnen passen. De groene indicatoren zijn daarbij voor deelnemers vaak nieuwe informatie, die niet via de kringloopwijzer of melkfabriek wordt opgehaald. Uit de interviews komt naar voren dat dit een van de belangrijkste resultaten is van de BBM tot nu toe. Kanttekening hierbij is wel dat de normen die zijn vastgelegd in de BBM-systematiek arbitrair zijn. Als de lat van de normen hoger ligt, dan kan het beeld er anders uitzien, terwijl de feitelijke prestatie gelijk is. Het valt buiten de scope van de evaluatie om te bepalen of de norm voldoet aan de brede maatschappelijke wensen.

De respondenten die aangeven geen extra inzicht te hebben gekregen in de eigen prestaties (17%), stellen dat ze of zelf al langer naar duurzaamheid kijken en daardoor inzicht hebben in het eigen presteren, of dat ze zich nog niet verdiept hebben in de scores op de BBM.

6.3 Aanpassing in de bedrijfsvoering door BBM

Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat de bedrijfsvoering voor de BBM is aangepast. Deze groep heeft gemiddeld zo'n 200 extra punten gescoord in het tweede jaar van deelname. Een derde van de respondenten geeft aan wel aanpassingen in de bedrijfsvoering gedaan te hebben, maar niet voor de BBM. Deze groep heeft gemiddeld zo'n 145 punten meer gescoord in het tweede jaar van deelname. Zo'n 20% van de respondenten geeft aan geen aanpassingen in de bedrijfsvoering gedaan te hebben. Opvallend is dat deze groep gemiddeld ook beter is gaan scoren op de BBM, en wel met gemiddeld 188 punten. Op basis van de evaluatie kan hiervoor geen verklaring worden gegeven.

Voor 81% van de respondenten is de BBM een stimulans om duurzamer te gaan produceren. Dat komt door de financiële beloning die aan de BBM hangt, maar ook doordat deelnemers meer inzicht krijgen in de eigen prestaties en wat ze daaraan kunnen verbeteren. Daarnaast geven deelnemers aan dat de staffelmethodek hierbij stimulerend werkt. Met een kleine stap kan weer een hogere beloning behaald worden. Van deze groep is twee derde ook van plan om komend jaar extra maatregelen te nemen om hoger te scoren op de BBM. Het overige deel van deze respondenten weet nog niet of ze volgend jaar extra maatregelen gaan nemen.

De deelnemers die de BBM geen stimulans vinden om duurzamer te gaan produceren geven aan dat ze de (financiële) beloning die tegenover de BBM-score staat niet groot genoeg vinden om de BBM als echte stimulans te zien, of dat de BBM beloont voor stappen die de deelnemer toch al zet.

6.4 Bijdrage aan verdienvermogen

Deelname aan de BBM levert bij 67% van de respondenten een positieve bijdrage aan het verdienvermogen. Uit de enquête komt geen informatie waaruit blijkt welk onderdeel van de BBM voor deze positieve bijdrage heeft gezorgd. Bij 5% van de respondenten is de positieve bijdrage zelfs aanzienlijk. Een kwart van de deelnemers geeft aan er niet op vooruit of achteruit te gaan. Een aantal deelnemers geeft aan er wat op achteruit te gaan. Voor 87% van de respondenten geldt daarnaast dat ze extra stappen zouden zetten bij een hogere beloning. Daarbij verwachten de respondenten dat dit de omslag ook kan versnellen, omdat er dan meer kapitaal beschikbaar is om te innoveren.

6.5 Aanvullende beloningen met directe link naar de BBM

Naast de transitiebeloning zijn er verschillende beloningen waarvan deelnemers met hulp van de BBM systematiek gebruik kunnen maken. De mate van bekendheid en het gebruik van deze beloningen worden hieronder per beloning toegelicht.

6.5.1 Voordeel op de pachtprijs provincie en waterschappen

Van de respondenten op de enquête is 80% bekend met het voordeel op de pachtprijs van grond van de provincie en waterschappen dat ze via de BBM kunnen krijgen. Ongeveer 25% van die 80% maakt nu gebruik van dit voordeel. Ongeveer 21% verwacht in de toekomst gebruik te maken van het voordeel, en 53% verwacht geen gebruik te maken van het voordeel. 19% van de deelnemers zijn ontevreden over de beloning tegenover 47% van deelnemers die wel tevreden zijn over de beloning via de pachtprijs.

Er zijn verschillende redenen waarom deelnemers geen gebruik kunnen of willen maken van het voordeel op de pachtprijs. Ten eerste moet er pachtgrond beschikbaar zijn in de buurt van het bedrijf van de deelnemer. Daarnaast zijn pachtcontracten van waterschappen en provincie vaak kortdurend, wat onwenselijk is voor de deelnemers die meerjarige zekerheid willen hebben. Uit de interviews blijkt dat het waterschap de eenjarige pachtcontracten hanteert om het doel van het (natuur) ontwikkelingsproject te dienen. Hierbij is het tijdspad niet altijd duidelijk daarom moeten gronden snel beschikbaar kunnen zijn. Daarom zet het waterschap ze eenjarig in. De projecten hebben prioriteit.

Tenslotte speelt de biedingsprijs een grote rol. Akkerbouwers kunnen over het algemeen een hogere pachtprijs bieden, omdat er jaarlijks een hoogrenderende teelt op pachtgrond wordt verbouwd. Akkerbouwers kunnen vanwege hoogrenderende gewassen als aardappels en uien vaak hoger bieden dan melkveehouders. Zelfs als zij een plus krijgen op de pachtbieding door BBM.

6.5.2 Voordeel op de pachtprijs Staatsbosbeheer

24% van de respondenten is bekend met de beloning korting op de pachtprijs van grond van Staatsbosbeheer. Van de respondenten die bekend zijn met de beloning maakt ongeveer 16% nu ook al gebruik, 20% verwacht in de toekomst gebruik te maken van de beloning, en 64% verwacht helemaal niet gebruik te maken van de beloning.

Een verklaring voor een lage bekendheid voor deze beloning is de communicatie naar de deelnemers toe vanuit Staatsbosbeheer. Er is tot nu toe enkel gecommuniceerd naar de bestaande pachters toe. Uit de interviews en klankbordgroep komt naar voren dat Staatsbosbeheer in eerste instantie graag verder wil met de bestaande pachters die al duurzaam ondernemen of bereid zijn hun bedrijfsvoering aan te passen. Dat maakt de beschikbare pachtgrond voor nieuwe BBM deelnemers schaars.

6.5.3 NIL stallenbesluit

86% van de respondenten op de enquête is bekend met de uitzonderingsregel NIL stallenbesluit. Van de respondenten die bekend zijn met de beloning kan ongeveer 23% gebruik maken van de uitzonderingsregel, 30% verwacht in de toekomst te voldoen aan de eisen van de uitzonderingsregel, en 47% verwacht hier geen gebruik van te kunnen maken.

De regeling is (relatief) goed bekend onder deelnemers van BBM en ook willen bijna een derde van alle BBM deelnemers graag meedoen in de toekomst. Maar, er wordt aangegeven dat de het stallenbesluit waarschijnlijk onder druk komt te staan doordat de raad van state de vergunning heeft afgekeurd voor enkele emissiearme vloeren die op de Regeling ammoniak en veehouderij (RAV)-lijst staan. Hierdoor zullen deze “emissiearme vloeren” meer ammoniak dan verwacht uitstoten. Deelnemers geven aan dat het moeilijk is om aan de eis van 2 GVE per hectare te voldoen, en dat ze twijfels over de praktische werking van emissiearme stalvloeren om emissies te reduceren.

6.6 Aanvullende beloningen met indirecte link naar de BBM

De onderstaande beloningen zijn niet 1 op 1 gekoppeld aan de BBM, maar maken wel gebruik van een vergelijkbaar meetinstrument met overeenkomstige indicatoren. Bedrijven die beter scoren op de BBM, scoren daarom naar verwachting ook beter op de criteria voor de onderstaande beloningen. Daarmee is er een indirect verband tussen deelname aan de BBM en deelname aan de onderstaande beloningen.

6.6.1 Rabobank Rentekorting

59% van de respondenten is bekend met de beloning rentekorting van de Rabobank. Van de deelnemers die bekend zijn met de regeling maakt ongeveer 16% er nu ook al gebruik van, 29% verwacht in de toekomst gebruik te maken van de beloning en 47% verwacht helemaal niet gebruik te maken van de beloning. 22% van de deelnemers aan de enquête is ontevreden over de beloning tegenover 25% van de deelnemers die wel tevreden zijn over de beloning via de rentekorting.

Respondenten geven aan dat ze de voorwaarden om mee te doen aan de Rabobank Rentekorting onduidelijk en onrealistisch vinden. Met name de minimumgrens van de investering (1 miljoen euro) wordt gezien als hoge drempel om mee te kunnen doen. Het voelt daarbij voor deelnemers alsof ze door onnodig veel hoepels moeten springen. Uit het interview met de Rabobank blijkt dat deze kritiek herkend wordt en dat de bank werkt aan een manier om ook leningen met een lagere waarde onder de rentekorting te laten vallen. Tegelijkertijd geeft de Rabobank ook aan dat met de huidige voorwaarden ongeveer 20% van de financieringsportefeuille bij de bank in aanmerking kan komen voor de rentekorting.

6.6.2 Melkprijs ‘On the way to Planet Proof’

86% van de respondenten is bekend met de meerwaarde voor de melk via het systeem ‘On the way to Planet Proof’. Ongeveer 27% van de respondenten die bekend zijn met de meerwaarde maakt nu al gebruik van de kansen die het biedt en 73% verwacht helemaal niet gebruik te maken van de systematiek.

Op dit moment maakt een relatief groot aandeel van de BBM-boeren gebruik van de meerprijs voor On the way to Planet Proof. Deelnemers geven aan dat zij veelal al voor de start van de BBM meededen aan deze systematiek. Er zijn deelnemers die graag mee willen doen aan On the way to Planet Proof, en ook voldoen aan de eisen. Op dit moment neemt Friesland Campina echter geen nieuwe leveranciers aan voor On the way to Planet Proof.

6.7 Inschrijfproces en begeleiding

De deelnemers zijn positief over het inschrijfproces. Van de respondenten is 72% tevreden en 13% zeer tevreden over het inschrijfproces. De respondenten geven daarbij aan dat ze goed zijn geholpen door medewerkers van de collectieven. Persoonlijke ondersteuning wordt daarbij gewaardeerd. Het merendeel vond het inschrijfproces ook makkelijk te doorlopen. Geen enkele respondent heeft aangegeven ontevreden te zijn over dit proces.

De begeleiding vanuit de collectieven wordt ook positief gewaardeerd. 69% van de respondenten is tevreden met de begeleiding en 9% zeer tevreden. 3% van de respondenten is ontevreden met de begeleiding. Ook in de interviews wordt waardering uitgesproken over de begeleiding. Dit wordt gezien als een van de succesfactoren van de BBM.

6.8 Meerwaarde van de BBM voor partners Brabants Bodem

De partners van Brabants Bodem die in het kader van de evaluatie zijn gesproken, zijn positief over de BBM tot nu toe. Ze geven aan dat het de doelen van de eigen organisatie ondersteunt. Daarbij helpt het integrale karakter van de BBM. De waterschappen geven aan dat ze blij zijn met de potentiële bijdrage van de BBM aan de waterkwaliteit, bijvoorbeeld in beekdalprojecten. Terreinbeherende organisaties geven aan dat de BBM kan helpen bij het herstel van biodiversiteit in hun natuurgebieden. De Rabobank geeft aan dat de BBM helpt bij het eigen doel om de portefeuille te verduurzamen. De BBM zorgt daarnaast voor verbinding tussen de deelnemers en de partners van Brabants Bodem, en helpt daarmee polarisatie tegen te gaan. Zo levert de BBM op verschillende manieren meerwaarde op voor de partners.

De partners zien een aantal verbeterpunten waarmee de BBM aanvullende waarde kan opleveren. De partners geven aan dat het vergroten van het aantal deelnemers kan helpen om de maatschappelijke doelen van de BBM te bereiken. Daarnaast wordt het verbreden van de beloningsmechanismen uit de markt vaak genoemd. Meerdere partners geven aan dat de ondersteuning vanuit de overheid nuttig is, maar idealiter zorgt voor een transitie die tot een ander verdienmodel leidt. In andere woorden, de verduurzaming zou moeten leiden tot een betere waardering vanuit de markt, waardoor de overheidsfinanciering op den duur afgebouwd kan worden. De huidige beloningen zijn daarbij nog niet voldoende en zijn ook niet voor alle deelnemers bereikbaar (denk bijvoorbeeld aan bedrijven die hun financiering bij een andere bank dan de Rabobank hebben geregeld). De beschikbaarheid van beloningen zou verbreed kunnen worden door meer potentiële partners bij de BBM te betrekken.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Beantwoording evaluatievragen LIFE IP

Hieronder wordt antwoord gegeven op de evaluatievragen ten behoeve van de monitoring van het LIFE IP programma.

Vraag LIFE IP	Uitkomst evaluatie
1) Verduurzamen van melkveebedrijven	Uit de evaluatie komt een positieve ontwikkeling over de KPI's van deelnemende bedrijven naar voren tussen 2020 en 2021. Dat suggereert dat de deelnemende bedrijven zijn verduurzaamd. Maar het is na één jaar BBM te vroeg om hierover definitieve uitspraken te doen, omdat de langjarige impact en de rol van externe factoren niet duidelijk is.
a. Toepassing van de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij	De BBM wordt naar behoren uitgevoerd en is positief geëvalueerd.
b. Verhogen van de scores van de deelnemende melkveehouders in drie jaar	De KPI-scores van deelnemende bedrijven zijn in het eerste jaar gemiddeld met 174 punten gestegen. De komende jaren moet worden gezien of de scores zich verder ontwikkelen.
c. Belonen van integrale prestaties en de verbetering daarvan	De BBM beloont op integrale prestaties en geeft aanvullend beloning als de prestaties van bedrijven hoger zijn. De financiële beloning komt vooral vanuit voordelen uit de markt, op de pachtprijs of rentekorting op leningen. Daarnaast zorgt de BBM voor een gevoel van waardering onder de deelnemende bedrijven.
d. Deelname van tenminste 150 bedrijven	De eerste groep van 191 deelnemers aan de BBM is in 2020 gestart. In 2021 is een tweede groep van 154 deelnemers toegevoegd.
e. Vergroten van kennis en ervaring binnen de groep deelnemers en naar hun andere collega's	Uit de evaluatie blijkt dat 83% van de deelnemers meer inzicht in de eigen prestaties op het vlak van bodem, waterkwaliteit, biodiversiteit, klimaat en landschap heeft gekregen. Van de BBM gaat nog geen directe stimulans uit om kennis te delen met collega's. De kennisdeling tussen agrarisch ondernemers kan worden verbeterd.
f. Bewerkstelligen dat de prestaties zowel in de markt (productprijs, kortingen rente etc.) als in het publieke domein (vergoedingen, beleidsruimte) structureel beloond worden.	Met de BBM is een start gemaakt met het faciliteren van structurele beloningen uit de markt en het publieke domein. Deze beloningen kunnen verder uitgebreid worden om de verschillende bedrijven goed te kunnen ondersteunen. Nu kan het zo zijn dat bedrijven bij een aantal beloningen buiten de boot vallen. Partners geven aan dat ze de intentie hebben om structureel te belo-

	<p>nen, maar dat hier ook een structurele verandering in de bedrijfsvoering tegenover moet staan. Er zijn twijfels bij deelnemers en partners over of de beloningen tot nu toe afdoende zijn voor structurele verandering. Dit zal in de komende jaren verder aandacht vragen.</p>
--	--

Bijlage 2: Aanpak en methodiek

Het project is opgesplitst in twee delen. Een kwantitatieve evaluatie en een kwalitatieve evaluatie. De kwantitatieve evaluatie richt zich op de informatie uit de database met deelnemers en de KPI's. Voor de kwalitatieve evaluatie komt de informatie vooral bij deelnemers en partners vandaan, door middel van een enquête en (groeps-) gesprekken.

Materiaal en methode – kwantitatieve evaluatie

Voor de kwantitatieve evaluatie zijn de scores op KPI's geanalyseerd en is een enquête onder deelnemers uitgezet. De enquête is uitgezet onder 184 deelnemers die in 2020 zijn gestart en van wie op het moment van uitzetten van de enquête informatie beschikbaar was over de BBM score. De vragen in de enquête zijn afgestemd met de opdrachtgever en getest door de klankbordgroep. De enquête is uitgezet via SurveyMonkey. De definitieve enquête is aangekondigd via een e-mail vanuit het agrarisch gebiedscollectief en vervolgens uitgezet via het e-mailadres van de evaluatoren. Dit vanwege de herkenbaarheid (een kleinere kans dat de mail wordt gezien als spam). Ook hadden de provincie en het collectief de enquête al aangekondigd. Elke respondent kreeg een vergoeding van € 25,- voor het invullen van de enquête. 109 BBM deelnemers hebben gereageerd op de online enquête. De resultaten zijn op basis van KVK-nummer aan de scores op de KPI's gekoppeld en verder anoniem geanalyseerd.

Het collectief heeft Excelbestanden aangeleverd met de punten, beloning en de scores op de KPI's voor 2020 en voor 2021. Die bestanden van het tijdvak 2020 en 2021 zijn aan elkaar gekoppeld en geanonimiseerd. Voor elk van die (anonieme) deelnemers is de ontwikkeling op de BBM-score bepaald door de score van 2021 minus de score van 2020 te nemen.

In de analyse zijn de enquêteresultaten vergeleken met de BBM score van de betreffende deelnemer. Ook zijn groepen deelnemers met elkaar vergeleken. Dat geeft eerste inzichten in de voortgang op KPI's over de jaren van deelname, participatie van aanvullende beloningen en verbanden tussen KPI's. Tenslotte is er duiding gegeven aan de resultaten van de kwantitatieve evaluatie met behulp van verdiepende enquêtevragen en de kwalitatieve evaluatie. Daaruit zijn conclusies getrokken en aanbevelingen gegeven.

Materiaal en methode – kwalitatieve evaluatie

Om de resultaten van de enquête te duiden en verdiepende vragen te stellen is een groepsgesprek georganiseerd met de klankbordgroep. De klankbordgroep bestaat uit een selectie van deelnemende boeren die vanaf het begin betrokken zijn bij de BBM. Daarnaast zijn 5 interviews met partners van Brabants Bodem gevoerd. De gesprekspartners zijn in overleg met de opdrachtgever geselecteerd.

Omgang met persoonsgegevens

Om de evaluatie uit te voeren zijn persoonsgegevens van deelnemende bedrijven geanalyseerd. Om de privacy van de deelnemende bedrijven te waarborgen zijn de volgende maatregelen genomen:

- De bedrijfsgegevens van de deelnemende bedrijven zijn enkel gebruikt voor de evaluatie van de BBM. Ze worden nadrukkelijk niet in andere projecten of onderzoeken gebruikt.
- Bedrijfsgegevens zijn direct na koppeling geanonimiseerd, zodat de evaluatoren geen inzicht hebben in welke data bij welk individueel bedrijf hoort.
- De analyse van bedrijfsgegevens is gebeurd na aggregatie. Conclusies zijn op groepsniveau gemaakt. Bedrijfsgegevens of de reacties van bedrijven in de enquête zijn niet bij naam genoemd en niet herleidbaar.

- Bedrijfsgegevens zijn opgeslagen in een map die enkel toegankelijk is voor de leden van het evaluatieteam.

Respons op de enquête

De enquête geeft een goede afspiegeling weer van de deelnemers. Dat is af te leiden uit het volgende:

- Van de 190 deelnemers aan de BBM in 2020 zijn er 184 die ook in 2021 meededen. Van die 184 deelnemers hebben er 109 de enquête ingevuld. Dat is een respons van 59%.
- Het gemiddelde puntenaantal op de BBM van alle 184 deelnemers in 2021 was 1311. Van de 109 respondenten aan de enquête was dit 1303.
- De 184 deelnemers behaalden in 2021 gemiddeld 170 punten meer dan in 2020, de gemiddelde stijging bij de respondenten van de enquête was 181.

In de onderstaande tabel is de verdeling van de respondenten naar leeftijd en bedrijfsgrootte weergegeven. Veel respondenten zijn rond de 50 jaar en hebben een bedrijf van rond de 50 hectare.

Tabel 8: Verdeling van de respondenten naar leeftijd en bedrijfsgrootte.

Aantal respondenten	Bedrijfsoppervlakte							
	< 20 ha	21-40 ha	41-60 ha	61-80 ha	81-100 ha	101-125 ha	126-150 ha	Eind-totaal
< 30 jaar	1	1	9	1	1			13
31 - 40 jaar		4	7	4	2	4	1	22
41 – 50 jaar		5	7	5	3	2	2	24
51 – 60 jaar	2	9	18	6	6		1	42
> 60 jaar		5	1	2				8
Eindtotaal	3	24	42	18	12	6	4	109

Discussie van de aanpak

Bij de uitvoering van de enquête leek onduidelijkheid te bestaan over de vraagstelling betreffende de hogere melkprijs voor On The Way to Planet Proof, weidemelk, biologisch en bonus malus. De antwoorden op deze vragen zijn daardoor niet volledig betrouwbaar en zijn niet 1-op-1 meegenomen in de resultaten van deze evaluatie. Wel zijn waar mogelijk overkoepelende conclusies over deze aanvullende beloningen opgenomen.

Uit de resultaten blijkt dat er een communicatieprobleem is ontstaan bij de onderstaande vraag uit de enquête.

In de onderstaande tabel zijn de verschillende beloningen opgenomen met een beoordelingssystematiek die aansluit bij de KPI's van de BBM. Wij horen graag van u of u bekend bent met deze beloningen, of u gebruik gemaakt heeft van de beloning en of deelname aan de BBM u heeft geholpen om aanspraak te maken op de beloning.

1. Hogere melkprijs On The Way to Planet Proof
2. Hogere melkprijs weidegang
3. Hogere melkprijs biologisch
4. Hogere melkprijs bonus-malus

Nu was de uitkomst van de enquête dat 78% van de respondenten bekend is met de beloning melkprijs weidemelk. Echter, wij verwachten dat er onduidelijkheid is ontstaan door deze vraagstelling.

Vrijwel elke melkveehouder weet dat hij/zij een premie kan krijgen boven op de garantieprijs voor weidegang van het melkvee. Dit komt niet terug in de uitkomst van de enquête, want 78% is vrij laag ten opzichte van de verwachting. Hetzelfde geldt voor de “Melkprijs Biologisch”, onze verwachting is dat vrijwel elke melkveehouder weet dat er een andere melkprijs bestaat voor biologisch geproduceerde melk. Dit komt niet terug in de enquête resultaten, want hierin is maar 48% bekend met de “Melkprijs Biologisch”. Dit zit waarschijnlijk in een onjuiste vraagstelling, want de verwachting is dat vrijwel elke melkveehouder weet dat het mogelijk is om een premie voor weidegang te krijgen. Daarom stellen wij dat deze resultaten niet representatief zijn voor de BBM deelnemers omdat deze te ver afwijken van lijn der verwachting.

De “Melkprijs Bonus-Malus” beloning is in de enquête ook zo vermeld als “Melkprijs Bonus-Malus”. Tijdens de bijeenkomst met de klankbordgroep is naar voren gekomen dat dit niet de juiste benaming van de beloning is. Dit had “Foqus Planet” programma moeten zijn van Friesland Campina, daarom zijn de uitkomsten van deze vraag ongeldig

Bijlage 3: Indicatoren BBM

Dertien indicatoren van de Brabantse biodiversiteitsmonitor melkveehouderij		
1	% Blijvend grasland	Aandeel blijvend grasland zoals berekend in de KringloopWijzer als percentage blijvend grasland van de totale bedrijfsoppervlakte - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat
2	% Eiwit van eigen land	Aandeel eigen geteeld eiwit zoals berekend in de KringloopWijzer als percentage eiwit in geteeld veevoer tov eiwit in verbruikt veevoer - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat
3	N-bodemoverschot (kg N/ha)	Het totale stikstofbodemoverschot zoals berekend in de KringloopWijzer als aanvoer van kunstmest, organische mest, weidemest, mineralisatie, depositie en vlinderbloemigen minus de afvoer van geoogste producten - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat
4	Broeikasgasemissie (g CO ₂ eq/kg meetmelk)	Broeikasgasemissie zoals berekend in de KringloopWijzer als emissie van CO ₂ equivalenten uit pensfermentatie, opgeslagen mest, produceren voer, energiebronnen en aanvoerbronnen uitgedrukt per kilogram meetmelk (Fat and Protein Corrected Milk FPCM) - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat
5	Ammoniakuitstoot (kg NH ₃ /ha)	Ammoniakemissie zoals berekend in de KringloopWijzer als totale emissie van ammoniak (NH ₃) van graasdieren per hectare - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat
6	% (Agrarisch) natuurbeheerland	Percentage agrarisch natuurbeheer zoals vastgelegd in contracten en BBM pakketten bij Agrarische Collectieven - geregistreerd in de database van BoerenNatuur
7	% Kruidenrijk grasland	Percentage kruidenrijk grasland zoals vastgelegd in contracten of BBM pakketten bij Agrarische Collectieven - geregistreerd in de database van BoerenNatuur
8	% Groenblauwe dooradering	Percentage groen-blauwe dooradering zoals vastgelegd in contracten of BBM pakketten bij Agrarische Collectieven - geregistreerd in de database van BoerenNatuur

Vervolg bijlage 3

Dertien indicatoren van de Brabantse biodiversiteitsmonitor melkveehouderij		
9	Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen	Aantoonbaar bewijs dat geen chemische gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast op het bedrijf (via SKAL certificaat), geen glyfosaat wordt toegepast op het bedrijf (via zuivelorganisatie of deelname PlanetProof) of deelname van de ingehuurd loonwerker(s) aan het project 'Schoon Water'.
10	Gebruik van stikstof-kunstmest (kg N/ha)	Aanvoer stikstof uit kunstmest, zoals berekend in de KringloopWijzer als kilogrammen stikstof (N) uit kunstmest per hectare
11	P-bodemoverschot (kg P ₂ O ₅ /ha)	Het totale fosfaatbodemoverschot zoals berekend in de KringloopWijzer als het mineralenoverschot fosfaat (P ₂ O ₅) per hectare
12	Weidegang (uur/jaar)	Het aantal uren weidegang per jaar zoals opgegeven in de KringloopWijzer ingedeeld in categorieën voor koeien van ≥1440 uur, ≥720 uur, 1 tot 720 uur of alleen jongvee weidegang
13	Eiwit in het totale rantsoen (g RE/kg ds)	Het gemiddelde ruw eiwit (RE) in het totaalrantsoen zoals berekend in de KringloopWijzer uitgedrukt in gram/kg drogestof

* Indicator 1 tot en met 7 zijn de indicatoren van de landelijke Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, indicator 6, 7, 8 en 9 zijn de groene indicatoren

Bijlage 4 Berekening puntenscore

Berekening puntenscore per jaar per deelnemende melkveehouder aan het innovatieproject

Indicatoren Brabantse biodiversiteitsmonitor melkveehouderij		
Indicatoren en doel	Score melkveehouder	Punten
% Blijvend grasland verhogen	≥80%	200
	>70%	150
	>60%	100
	>50%	50
% Eiwit van eigen land verhogen	≥70%	200
	>65%	150
	>60%	100
	>55%	50
N-bodemoverschot verlagen	≤60 kg N/ha	200
	<90 kg N/ha	150
	<120 kg N/ha	100
	<160 kg N/ha	50
Broeikasgasemissie (g CO ₂ eq/kg melk) verlagen	≤1000 g/kg meetmelk	200
	<1100 g/kg meetmelk	150
	<1200 g/kg meetmelk	100
	<1300 g/kg meetmelk	50
Ammoniakuitstoot (kg NH ₃ /ha) verlagen	≤45 kg NH ₃ /ha	200
	<55 kg NH ₃ /ha	150
	<65 kg NH ₃ /ha	100
	<75 kg NH ₃ /ha	50
% (Agrarisch) natuurbeheerland verhogen	≥25%	200
	>15%	150
	>5%	100
	>1%	50
% Kruidenrijk grasland verhogen	≥50%	200
	>30%	150
	>15%	100
	>5%	50
% Groen-blauwe dooradering verhogen	≥10%	200
	>7,5%	150
	>5%	100
	>2,5%	50

Gebruik gewasbeschermingsmiddelen verlagen	Geen gebruik chemische gewasbeschermingsmiddelen	200
	Geen gebruik glyfosaat	100
	Deelname loonwerker aan project 'Schoon Water'	50
Gebruik stikstof-kunstmest verlagen	Geen gebruik stikstof-kunstmest	200
	<50 kg N/ha	150
	<100 kg N/ha	100
	<150 kg N/ha	50
P-bodemoverschot (kg P/ha) verlagen	≤10 kg P/ha	150
	<-5 kg P/ha	100
	<0 kg P/ha	50
Weidegang (uur/jaar) verhogen	≥1440 uur/jaar	200
	>720 uur/jaar	150
	deelweidegang	100
	jongvee weidegang	50
Eiwit in het melkveerantsoen (g RE/kg voer) verlagen	≤150 g RE/kg voer	150
	<155 g RE/kg voer	100
	<160 g RE/kg voer	50
Maximale TOTALE SCORE		2500

Bijlage 5 berekening transitiebeloning

Berekening totale beloning deelname innovatieproject per deelnemende melkveehouder

Brabantse biodiversiteitsmonitor melkveehouderij	Score melkveehouder	Beloning deelname innovatieproject per melkveehouder
Categorie 1	300 -999	€1 per punt
Categorie 2	1000 -1499	€1 per punt
Categorie 3	1500 -1999	€1 per punt + € 2.000
Categorie 4	2000 - 2500	€1 per punt + € 2.500
2021 punten	€
2022 punten	€
2023 punten	€
Totale score en beloning per deelnemende melkveehouder na drie jaar punten	€

Bijlage 6 relatie tussen KPI's en beleidsopgaven

Het Louis Bolk Instituut heeft een notitie opgesteld over de relatie tussen de KPI's en de beleidsopgaven van de BBM. In deze notitie worden de relaties tussen de 13 kritische prestatie indicatoren (KPI's) van de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) en de beleidsopgaven waterkwaliteit en -kwantiteit, bodemkwaliteit, biodiversiteit en ammoniak besproken en gewogen. Het resultaat van de weging wordt samengevat in onderstaande tabel. De weging is een indicatie van de relatieve/onderlinge sterkte binnen één beleidsopgave en binnen het bedrijf, ten opzichte van de meest gangbare /gemiddelde praktijk als referentie en zonder medeweging van globale, zeer indirecte, werkingsmechanismen (welke wel benoemd zijn in het rapport).

KPI's BBM	Betere bodemvitaliteit	Minder ammoniak	Betere waterkwaliteit	Waterkwantiteit	Meer biodiversiteit
Meer blijvend grasland	+++	0	+++	- / ++	++
Meer eiwit van eigen land	++	- / +	+	- / +	+
Lager N-bodemoverschot	+	+	+++	+	+
Lagere broeikasgasemissie per kg melk	0	0	0	0	0
Lagere ammoniakuitstoot per hectare	0	+++	0	0	+
Meer (agrarisch) natuurbeheerland	+	- / +	++	+++	+++
Meer kruidenrijk grasland	+++	0	+	+++	++
Meer groen-blauwe dooradering	+	0	++	+	+++
Lager gebruik gewasbeschermingsmiddelen	+	0	++	0	++
Lager gebruik stikstof-kunstmest	+	+	++	+	++
Lager P-bodemoverschot	0	0	+++	0	+
Meer weidegang (uur/jaar)	+	++	-	0	++
Minder eiwit in rantsoen	0	++	+	0	0